



Construcció de jous, collars de bestiar i estris del camp

Casserres

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: Carretera de Gironella, 5
Alçada: 617

Coordenades:

Latitud: 42.01231
Longitud: 1.8445
UTM Est (X): 404322
UTM Nord (Y): 4651789

Classificació

Número de fitxa 08049 - 221
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Tècnica artesanal
Estil / època: Contemporani Popular
Segle XX
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Accés Restringit
Ús actual: Productiu
Titularitat Privada
Titular: Joan Jané. Carretera de Gironella, 5 08693 Casserres
Autoria de la fitxa Jordi Montlló Bolart
Data de registre de la fitxa: dl., 25/06/2012 - 02:00

Descripció

Joan Jané Bagués és un fuster de llarga tradició en la construcció de jous, collars de bestiar, fundes de volant i bastons.

Els collars els feia de fusta de pi o lledoner que blega millor. S'havia de tallar l'arbre jove i tendre, amb un tronc d'uns 15 cm de diàmetre; l'esberlaven de dalt a baix amb tascons de ferro o fusta picant, de manera que s'esberlés seguint la seva veta ja que d'aquesta manera no perillava que es trenqués. L'esberlat ho feia al mateix bosc o a casa. Després s'arreglaven les dues meitats fins obtenir una fusta de 40 x 5 x 0,5 cm, treballada amb ganivets i destrat, per fer els collars d'ovella; els de vaca es feien de 110 x 17 x 1cm. La fusta acabada de tallar la blegaven amb les mans i la lligaven amb cordills o filferros i la deixaven un mes a l'aire lliure. Això si la fusta era jove, si era seca o no la podien blegar al tallar-la, l'havien de deixar uns tres mesos dins aigua i després doblegar-la escalfant-la amb un llum de butano i amb les mans. Un cop seca la fusta ja amb la seva forma circular es foradava i posaven un pestell i passador. La millor època per tallar els pins és a la primavera ja que la pujada de saba fa que es bleguen més. Les esquelles les compraven a Sant Pere de Torelló, ja que eren les millors de la zona.

De jous en feia de cap i de coll. Els de coll són una peça horitzontal corbada anomenada barra, dos collars anomenats jouells que es feien de fusta de lledoner, i l'anella al mig. Els de cap eren una barra amb encaixos pels que es passaven les cordes pell lligar a les banyes. La barra es feia d'alguna fusta dura, com faig, blada, pi, o fusta de fruiters com el perer. Primer serraven la barra i després li donaven la forma arquejada; finalment la polien amb la garlopa. Els jouells eren sempre de fusta de lledoner, bona per blegar, que anaven a buscar a Vilada o Borredà. Es feia servir un tany verd de dos o tres dits de gruix, mai una branca, i sense nusos. Per blegar s'havia d'escalfar ficant el tronc a la brasa del foc amb escorça, un cop calent es blegava amb ajuda d'un blegador i el lligava. Al cap de 10 o 15 dies ja estava llest. A manca de lledoner també es pot fer servir pi, roure o blada. L'anella central es podia fer de lledoner. Un cop blegada i seca s'uneixen els dos caps amb una peça plana de pi clavetejada. La unió de la barra amb l'anella no pot ser fixa, es fa amb cuir o corda.

Els mànecs de les eines eren fets amb faig o alzina, també de freixera o de servera, però no el boix que es trenca més fàcilment. L'avellaner va bé quan no s'han d'estrebar, per fer forquetes, masses, aixades, però no va bé per fer pics o destrals.

També feia culleres i altres estris de boix, amb gúbia i el culleraire (ganivet amb el tall en forma de ganxo). Els cóms per beure el bestiar eren fets de pi buidat amb l'aixol i la destrat.

Feia també bastons de lledoner o pi, blegant el cap amb un blegador especial fet per ell que l'ajudava a donar forma a la nansa, després ho lligava i el deixava fins que estava sec, per finalment tallar la punta del mànec.

Història

En Joan va néixer a la casa del Pla de l'Orri del veïnat de La Clusa a Castell de l'Areny, on primer van fer de masovers i després van ser-ne els propietaris. Aquí es on va aprendre a fer collars i jous. Va aprendre a treballar la fusta quan tenia 10 o 12 anys del seu pare i dels veïns, ja que a la zona tothom en sabia. Es feien tot el que necessitaven: collars de vaca i d'ovella, jous, mànecs per les eines, culleres, forquilles, llosses, alguna pipa, tamborets, taules, rampins, cóms, ... Els collars els feien amb fusta de pi o de lledoner. També en va aprendre observant com treballaven els pastors de la zona. A l'hivern, quan tenien més temps, es dedicaven a arregar llenya, sobretot de pi i faig, i a fer estris de fusta.

A l'edat de 36 anys es va casar i es va traslladar a Casserres, d'on era la seva dona. Es va posar a treballar a la fàbrica tèxtil de cal Marsal a Puig-reig fins que van tancar. Hi va treballar, durant 22 anys. En jubilar-se ha tornat a treballar la fusta com ho feia al Pla de l'Orri. Fins fa dos anys encara treballava a casa fent encàrrecs de collars i jous principalment. Ha hagut de deixar de treballar la fusta ja que és molt difícil trobar fusta acabada de tallar ja que és un problema i està molt perseguit; a més li fa mal un braç i això l'impedeix de treballar bé. Tot i així, encara de vegades fa algun petit encàrrec, algun bastó blegat, culleres o fundes de

volant i manté el seu taller.

Bibliografia

CORTÉS ELIA, Maria del Agua (2006). Inventari d'activitats artesanals tradicionals en perill recentment desaparegudes del Berguedà. Col·lectiu d'Artesans de Comarques de Muntanya. Centre de Promoció de la Cultura Popular (Generalitat de Catalunya).

VALDRICH, Ll. (2003). Un fustaire del Pla de l'Orri; dins la Revista l'Erol, núm. 77, pàgs. 22 a 24.

